

MH Board Class 10 Marathi Question Paper with Solutions(Memory Based)

Time Allowed :3 Hours

Maximum Marks :100

Total questions :35

General Instructions

Note :

1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2. कैलकुलेटर का उपयोग वर्जित है ।
3. प्रश्नों के दाईं ओर दिए गए अंक पूर्ण अंक दर्शाते हैं ।
4. बहुविकल्पीय प्रश्नों (प्रश्न संख्या 1(ए)) के मामले में केवल पहले प्रयास का मूल्यांकन किया जाएगा और उसी के लिए अंक दिए जाएंगे ।
5. प्रत्येक बहुविकल्पीय प्रश्न के लिए, उपप्रश्न संख्या सहित सही विकल्प (A), (B), (C) या (D) को उत्तर के रूप में लिखना है ।
उदाहरण के लिए : (i) (A), (ii) (B), (iii) (C)
6. जहां भी आवश्यक हो, वैज्ञानिक रूप से सही और लेबलयुक्त आरेख बनाए जाने चाहिए ।

1. 'आजी : कुटुंबाचं आगळ' या पाठाच्या आधारे एकत्र कुटुंब पद्धतीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Solution :

Concept : 'आजी : कुटुंबाचं आगळ' या पाठामध्ये एकत्र कुटुंब पद्धतीचे भावनिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक महत्त्व अत्यंत प्रभावीपणे मांडले आहे. आजी ही केवळ घरातील ज्येष्ठ व्यक्ती नसून ती कुटुंबाला एकत्र बांधून ठेवणारी केंद्रबिंदू असते. तिच्या माध्यमातून एकत्र कुटुंबातील नाती, संस्कार आणि प्रेम यांचे महत्त्व अधोरेखित होते.

Explanation :

1. नात्यांमध्ये जिव्हाळा निर्माण होतो : एकत्र कुटुंबात सर्व सदस्य एकत्र राहतात. त्यामुळे परस्परांतील प्रेम, आपुलकी आणि जिव्हाळा वाढतो. आजी आपल्या प्रेमळ स्वभावाने सर्वांना जोडून ठेवते.
2. संस्कारांचे जतन होते : ज्येष्ठ मंडळी मुलांना चांगले संस्कार देतात. आजी गोष्टी, अनुभव आणि शिकवणीच्या माध्यमातून पुढील पिढीला मूल्ये देते.

3. भावनिक आधार मिळतो : एकत्र कुटुंबात प्रत्येकाला आधार मिळतो. आनंद आणि दुःख दोन्ही प्रसंगी सर्वजण एकमेकांच्या सोबत असतात. आजी ही भावनिक आधारस्तंभ म्हणून उभी राहते.
4. परंपरा आणि संस्कृती टिकून राहते : सण, उत्सव आणि कुटुंबपरंपरा जपण्यात एकत्र कुटुंबाची महत्त्वाची भूमिका असते. आजी या परंपरा पुढे नेण्याचे काम करते.
5. जबाबदारीची जाणीव होते : एकत्र कुटुंबात राहिल्याने सहकार्य, वाटून घेणे आणि जबाबदारीची भावना विकसित होते.

Conclusion : अशा प्रकारे 'आजी : कुटुंबाचं आगळ' या पाठातून एकत्र कुटुंब पद्धतीचे महत्त्व स्पष्ट होते. आजी ही कुटुंबातील प्रेम, संस्कार आणि एकात्मतेचे प्रतीक असून तिच्यामुळे कुटुंब घट्ट बांधलेले राहते.

Quick Tip

वर्णनात्मक प्रश्न लिहिताना प्रस्तावना, मुद्देसूद स्पष्टीकरण आणि शेवटी निष्कर्ष असा क्रम ठेवा. यामुळे उत्तर प्रभावी आणि गुण मिळवणारे होते.

2. 'वस्तू' या कवितेतून मिळणारा संदेश तुमच्या शब्दांत लिहा.

Solution :

Concept : 'वस्तू' या कवितेत कवीने माणसाच्या वस्तूंवरील अतिरेकी मोहावर भाष्य केले आहे. भौतिक वस्तूंच्या मागे धावताना माणूस खऱ्या आनंदापासून दूर जातो, हा या कवितेचा मुख्य आशय आहे.

Explanation :

1. वस्तूंचा मोह टाळावा : कवितेत दाखवले आहे की माणूस आयुष्यात जास्तीत जास्त वस्तू मिळवण्याच्या प्रयत्नात असतो. पण या वस्तू कायमस्वरूपी आनंद देऊ शकत नाहीत.
2. साधेपणाचे महत्त्व : कवी साध्या जीवनाची बाजू मांडतो. कमी वस्तूंमध्येही समाधानाने जगता येते, हा संदेश कवितेतून मिळतो.
3. मानवी नात्यांचे मूल्य : वस्तूंमध्ये अडकून पडल्यामुळे माणूस नाती, भावना आणि माणुसकी विसरतो. खरे सुख वस्तूंमध्ये नसून प्रेम आणि नात्यांमध्ये आहे.
4. समाधानाची जाणीव : ज्याच्याकडे आहे त्यात समाधान मानणे ही खरी श्रीमंती आहे. लोभ वाढत गेला तर असमाधानही वाढते, हे कवी सूचित करतो.

Conclusion : अशा प्रकारे 'वस्तू' ही कविता आपल्याला भौतिक वस्तूंवरील अतिरेकी आकर्षण टाळून साधेपणाने, समाधानाने आणि मानवी मूल्ये जपत जीवन जगण्याचा संदेश देते.

Quick Tip

कवितेवरील उत्तर लिहिताना — मुख्य आशय, कवीचा संदेश, आणि जीवनमूल्ये या तीन भागां-मध्ये उत्तर मांडल्यास ते अधिक प्रभावी होते.

3. 'आकाश झेप घे रे' या कवितेतील 'पाखरा'च्या माध्यमातून कवीने कोणता संदेश दिला आहे ?

Solution :

Concept : 'आकाश झेप घे रे' या कवितेत कवीने 'पाखरा' या प्रतीकाचा वापर करून माणसाला उंच भरारी घेण्याची प्रेरणा दिली आहे. पाखरू हे स्वातंत्र्य, धैर्य आणि स्वप्नपूर्तीचे प्रतीक आहे.

Explanation :

1. उंच ध्येय ठेवण्याची प्रेरणा : कवी पाखराला आकाशात झेप घेण्यास सांगतो. यामधून माणसानेही मोठी स्वप्ने पाहावीत आणि उंच ध्येय निश्चित करावे, हा संदेश दिला आहे.
2. भीतीवर मात करण्याचा संदेश : आकाशात झेप घेण्यासाठी पाखराला धैर्य लागते. त्याचप्रमाणे जीवनात भीती आणि अडचणींना न घाबरता पुढे जाण्याची शिकवण कवी देतो.
3. स्वातंत्र्याची जाणीव : पाखरू मुक्तपणे आकाशात विहार करते. हे स्वातंत्र्य माणसानेही अनुभवावे आणि बंधनांमधून बाहेर पडून स्वतःचा मार्ग निवडावा, असा आशय आहे.
4. प्रयत्न आणि चिकाटीचे महत्त्व : उंच भरारी एका क्षणात मिळत नाही. सतत प्रयत्न आणि चिकाटीनेच यश मिळते, हा अप्रत्यक्ष संदेश कवी देतो.

Conclusion : अशा प्रकारे 'पाखरा'च्या माध्यमातून कवीने माणसाला धैर्य, स्वप्ने आणि स्वातंत्र्य यांची जाणीव करून दिली आहे. अडचणींवर मात करून उंच भरारी घ्यावी आणि जीवनात मोठे यश संपादन करावे, हा या कवितेचा प्रेरणादायी संदेश आहे.

Quick Tip

प्रतीकात्मक कवितांमध्ये प्रतीकाचा अर्थ (उदा. पाखरू = स्वातंत्र्य/स्वप्न) स्पष्ट केल्यास उत्तर अधिक गुण मिळवते.

4. 'बालसाहित्यिका : गिरिजा कीर' यांच्या साहित्याची वैशिष्ट्ये लिहा.

Solution :

Concept : गिरिजा कीर या मराठीतील प्रसिद्ध बालसाहित्यिका आहेत. त्यांच्या साहित्यामध्ये बाल-मनाचा सूक्ष्म अभ्यास, साधी भाषा आणि मूल्यप्रधान आशय आढळतो. त्यांच्या लेखनातून मुलांच्या भावविश्वाचे वास्तव आणि संवेदनशील चित्रण दिसते.

Explanation :

1. साधी आणि ओघवती भाषा : गिरिजा कीर यांच्या लेखनाची भाषा सोपी, सुबोध आणि मुलांना सहज समजणारी आहे. त्यामुळे बालवाचकांना त्यांचे साहित्य आकर्षक वाटते.
2. बालमनाचे अचूक चित्रण : त्यांच्या कथा आणि लेखनात मुलांच्या भावना, कुतूहल, भीती, आनंद आणि निरागसता यांचे वास्तव चित्रण आढळते.
3. मूल्यप्रधान आशय : त्यांच्या साहित्यामध्ये नैतिक मूल्ये, चांगले संस्कार आणि सकारात्मक विचार यांचा प्रभाव दिसून येतो. मुलांना योग्य मार्गदर्शन करणारा आशय त्यांच्या लेखनात असतो.
4. कल्पनाशक्तीला चालना : त्यांच्या कथांमध्ये कल्पनारम्यतेचा सुंदर वापर दिसतो. त्यामुळे मुलांची कल्पनाशक्ती विकसित होते.
5. मनोरंजन आणि शिक्षण यांचा संगम : गिरिजा कीर यांचे साहित्य मनोरंजक असतानाच ज्ञानवर्धकही आहे. मुलांना वाचनाची आवड निर्माण करण्याचे सामर्थ्य त्यांच्या लेखनात आहे.

Conclusion : अशा प्रकारे गिरिजा कीर यांच्या साहित्यामध्ये साधेपणा, बालमनाची जाण, संस्कारमूल्ये आणि मनोरंजन यांचा सुंदर संगम आढळतो. त्यामुळे त्या मराठी बालसाहित्यातील एक महत्त्वपूर्ण लेखिका मानल्या जातात.

Quick Tip

लेखक/लेखिकेच्या वैशिष्ट्यांवर उत्तर लिहिताना — भाषा, आशय, शैली आणि प्रभाव या मुद्द्यांवर लिहिल्यास उत्तर पूर्ण होते.

5. पुढील वाक्यप्रचाराचा अर्थ सांगून वाक्यात प्रयोग करा : 'गराडा घालणे'.

Solution :

Concept : वाक्यप्रचार म्हणजे शब्दशः अर्थापेक्षा वेगळा, लाक्षणिक अर्थ देणारा शब्दसमूह. योग्य अर्थ समजून त्याचा वाक्यात योग्य प्रयोग करणे महत्त्वाचे असते.

अर्थ : 'गराडा घालणे' म्हणजे एखाद्याभोवती मोठ्या संख्येने लोक जमणे किंवा एखाद्याला वेढून धरणे.

वाक्यात प्रयोग : प्रसिद्ध खेळाडू मैदानात येताच चाहत्यांनी त्याच्याभोवती गराडा घातला.

Quick Tip

वाक्प्रचाराच्या उत्तरात — (1) लाक्षणिक अर्थ स्पष्ट लिहा आणि (2) साधे, स्पष्ट वाक्य तयार करा.

6. खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा : १) उपकार २) सुसंवाद.

Solution :

Concept : विरुद्धार्थी शब्द म्हणजे एखाद्या शब्दाच्या उलट अर्थ दर्शवणारे शब्द. शब्दाचा अर्थ नीट समजून त्याचा योग्य विरुद्धार्थी शब्द लिहावा.

उत्तरे : १) उपकार — अपकार २) सुसंवाद — विसंवाद

Quick Tip

विरुद्धार्थी शब्द लिहिताना शब्दाचा मूळ अर्थ लक्षात घ्या. योग्य जोड्या लिहिल्यास गुण मिळवणे सोपे जाते.

7. तुमच्या शाळेत आयोजित केलेल्या 'मराठी भाषा दिन' कार्यक्रमाचे औचित्य साधून प्रमुख पाहुण्यांचे आभार मानणारे पत्र लिहा.

Solution :

Concept : औपचारिक पत्र लिहिताना पाठवणाऱ्याचा पत्ता, दिनांक, संबोधन, विषय, मुख्य मजकूर आणि शेवटचा नम्र निष्कर्ष या घटकांचा समावेश करणे आवश्यक असते.

पत्र :

पाठवणारा :

विद्यार्थी प्रतिनिधी,

न्यू हायस्कूल, पानिपत.

दिनांक : २३ फेब्रुवारी २०२६

प्रति,

मा. प्रमुख पाहुणे,

विषय : मराठी भाषा दिन कार्यक्रमाबद्दल आभार प्रदर्शन.

मा. सर/मॅडम,

आमच्या शाळेत दिनांक २७ फेब्रुवारी रोजी 'मराठी भाषा दिन' निमित्त आयोजित कार्यक्रमास आपण प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित राहिलात, याबद्दल आम्ही मनःपूर्वक आभारी आहोत.

आपल्या प्रेरणादायी भाषणामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी भाषेबद्दल प्रेम आणि अभिमान निर्माण झाला.

आपण मराठी भाषेचे सौंदर्य, समृद्ध परंपरा आणि तिचे जतन करण्याचे महत्त्व अत्यंत प्रभावीपणे मांडले. आपल्या मार्गदर्शनामुळे आम्हाला भाषेचे महत्त्व नव्याने जाणवले.

कार्यक्रमासाठी दिलेला आपला अमूल्य वेळ आणि सहकार्य आमच्यासाठी प्रेरणादायी ठरले. भविष्यातही आपले मार्गदर्शन आम्हाला लाभत राहिल, अशी अपेक्षा आहे.

आपल्या उपस्थितीबद्दल पुन्हा एकदा मनःपूर्वक आभार.

आपला विश्वासू,

(विद्यार्थी प्रतिनिधी)

न्यू हायस्कूल, पानिपत.

Quick Tip

पत्रलेखनात — पत्ता, दिनांक, विषय, नम्र भाषा आणि स्पष्ट आभार प्रदर्शन याकडे विशेष लक्ष दिल्यास पूर्ण गुण मिळतात.

8. 'माझे आवडते शिक्षक' या विषयावर ८० ते १०० शब्दांत निबंध लिहा.

Solution :

Concept : लघुनिबंध लिहिताना विषयाची थोडक्यात ओळख, मुख्य वैशिष्ट्ये आणि शेवटी भावनिक निष्कर्ष लिहिणे आवश्यक असते.

निबंध :

माझे आवडते शिक्षक म्हणजे आमचे मराठी विषयाचे सर. त्यांचे नाव कुलकर्णी सर आहे. ते नेहमी हसतमुख असतात आणि अतिशय साधेपणाने शिकवतात. त्यांच्या शिकवण्याची पद्धत सोपी आणि समजण्यासारखी आहे. ते केवळ पुस्तकातील धडेच नाही, तर जीवनमूल्येही शिकवतात. विद्यार्थ्यांच्या अडचणी शांतपणे ऐकून मार्गदर्शन करतात. शिस्त, प्रामाणिकपणा आणि परिश्रम यांचे महत्त्व ते नेहमी सांगतात. त्यांच्या प्रेरणेने मला अभ्यासाची आवड निर्माण झाली. त्यामुळे कुलकर्णी सर माझे

खरे मार्गदर्शक आणि आवडते शिक्षक आहेत.

Quick Tip

८०-१०० शब्दांच्या निबंधात — परिचय, ३-४ गुणवैशिष्ट्ये आणि शेवटी निष्कर्ष असा साधा क्रम ठेवा.
